

Секція А1 Освітні науки	
УДК 378.091.3:811.161.2'42:001.8	
Дата першого надходження статті до видання	2026-07-01
Дата прийняття статті до друку після рецензування	2026-08-01
Дата публікації/оприлюднення	2026-08-01

**Інноваційні методи формування академічної письмової компетентності
аспірантів у курсі «Українська мова в академічному письмі та науковій комунікації»**

Крупеньова Тетяна Іванівна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології

і методики навчання фахових дисциплін

Державного закладу «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Одеса, Україна

taniakrupenev@gmail.com

ORCID ID: [0000-0002-8616-4713](https://orcid.org/0000-0002-8616-4713)

Хижняк Ірина Анатоліївна

кандидат філологічних наук, доцент,

доцент кафедри української філології

і методики навчання фахових дисциплін

Державного закладу «Південноукраїнський національний

педагогічний університет імені К. Д. Ушинського»,

Одеса, Україна

hiznyak.ia@pdu.edu.ua

ORCID ID: 0000-0003-1036-9744

Анотація. Метою статті є обґрунтування та розроблення компетентнісно орієнтованої методичної моделі навчання академічного письма аспірантів у межах курсу «Українська мова в академічному письмі та науковій комунікації» як складника системи підготовки докторів філософії. Теоретико-методологічну основу становлять компетентнісний, текстоцентричний, жанровий, діяльнісний та рефлексивний підходи; для опрацювання матеріалу застосовано аналіз і синтез наукових джерел, порівняння сучасних моделей навчання академічного письма, жанровий аналіз наукових текстів, моделювання змісту курсу та експертне методичне узагальнення. Джерельну базу сформовано з сучасних українських і зарубіжних наукових праць, нормативних документів та публікацій, присвячених аспірантській підготовці, академічній грамотності, жанровій педагогіці, письмовій комунікації й використанню генеративного штучного інтелекту в академічному письмі. Установлено, що результативність навчання аспірантів визначається не стільки засвоєнням сукупності мовних правил, скільки сформованістю інтегрованої здатності продукувати, редагувати, аргументувати й презентувати науковий текст відповідно до його жанру, адресата, дисциплінарного контексту та етичних вимог. Розроблено структурно-методичну модель курсу, що охоплює чотири взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-цільовий, змістово-жанровий, діялісно-практичний і рефлексивно-оцінювальний. До методичних інновацій віднесено жанрове моделювання, аналіз автентичних наукових текстів, письмові майстерні, поетапне створення тексту від тези до завершеної статті, взаємооцінювання за критеріями, портфоліо академічного письма, мікроредагування та рефлексивні практики. Окремим компонентом визначено критичну грамотність щодо

генеративного штучного інтелекту: аспірант має вміти перевіряти створені інструментами ШІ твердження, джерела й мовні рішення та дотримуватися принципів академічної доброчесності. Наукова новизна полягає в системному поєднанні компетентнісної та жанрової моделей навчання українськомовного академічного письма на рівні докторської підготовки й у конкретизації комплексу навчальних дій, спрямованих на формування текстотвірної, аргументативної, редакторської, комунікативної та академічно-етичної компетентностей. Практичне значення полягає у можливості використання запропонованої моделі під час проектування освітніх компонентів підготовки докторів філософії, укладання робочих програм, розроблення практичних занять, критеріїв оцінювання та індивідуальних завдань аспірантів.

Ключові слова: писемна компетентність, жанрова грамотність, текстотвірна діяльність, наукова аргументація, академічна доброчесність, критична грамотність ШІ, рефлексивне редагування.

Innovative Methods for Developing Doctoral Students' Academic Writing Competence in the Course «Ukrainian Language in Academic Writing and Scholarly Communication»

Krupenova Tetiana Ivanivna

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Ukrainian Philology and Methods of Teaching
Professional Disciplines, State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»,
Odesa, Ukraine
taniakrupenev@gmail.com
ORCID ID: 0000-0002-8616-4713

Khyzhniak Irina Anatoliivna

Candidate of Philology Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of the Ukrainian Philology and
Methods of Teaching Professional Disciplines,
State Institution «South Ukrainian National Pedagogical University
named after K. D. Ushynsky»,
Odesa, Ukraine
hiznyak.ia@pdp.edu.ua
ORCID ID: 0000-0003-1036-9744

Abstract. The purpose of the article is to substantiate and develop a competence-oriented methodological model for teaching academic writing to doctoral students within the course “Ukrainian Language in Academic Writing and Scholarly Communication” as a component of PhD training. The theoretical and methodological framework combines competence-based, text-centred, genre-based, activity-oriented, and reflective approaches. The study employs analysis and synthesis of recent scholarship, comparison of contemporary academic-writing pedagogies, genre analysis of scholarly texts, curriculum modelling, and methodological expert generalisation. The source base includes recent Ukrainian and international research, normative documents, and publications addressing doctoral education, academic literacies, genre pedagogy, scholarly communication, and the use of generative artificial intelligence in academic writing. The study establishes that effective doctoral writing instruction depends not primarily on mastering a set of language rules, but on developing an integrated ability to produce, revise, argue, and communicate scholarly texts in accordance with genre, audience, disciplinary context, and ethical requirements. A structural-methodological model of the course

is developed around four interrelated components: motivational-target, content-genre, activity-practical, and reflective-assessment. The methodological innovations include genre modelling, analysis of authentic scholarly texts, writing workshops, staged text production from research claim to completed article, criteria-based peer review, academic-writing portfolios, micro-editing, and reflective practices. Critical generative-AI literacy is incorporated as a separate component: doctoral students should be able to verify claims, sources, and linguistic solutions generated by AI tools and comply with academic-integrity principles. The scientific novelty lies in systematically combining competence-based and genre-based models of Ukrainian-language academic writing instruction at the doctoral level and in specifying learning actions aimed at developing text-production, argumentative, editorial, communicative, and academic-ethical competences. The practical value consists in applying the proposed model to the design of PhD educational components, syllabi, practical classes, assessment criteria, and individual doctoral assignments.

Keywords: writing competence, genre literacy, text production, scholarly argumentation, academic integrity, critical AI literacy, reflective revision.

Вступ

Актуальність проблеми. Підготовка доктора філософії передбачає не лише набуття здатності проводити самостійне наукове дослідження, а й опанування способів репрезентації його результатів у різних формах академічної комунікації. Саме письмо перетворює результати дослідження на науковий продукт, доступний для критичного прочитання, оцінювання та подальшого використання академічною спільнотою. У сучасній докторській освіті академічне письмо дедалі виразніше розглядають не як універсальну технічну навичку, яку здобувач має опанувати самостійно, а як складну дисциплінарно й жанрово зумовлену практику. Дослідження докторських програм показують, що здобувачі стикаються з невизначеністю щодо вимог до дисертаційного письма, потребують системної підтримки та поступового входження в академічну спільноту [4; 12]. Для ранніх етапів аспірантського навчання особливо продуктивною виявляється жанрова педагогіка, яка допомагає усвідомити функції наукових жанрів, авторську позицію, способи аргументації та дисциплінарні норми [15]. Для української вищої освіти проблема набуває додаткового значення через необхідність формування науковця, здатного комунікувати українською мовою в академічному середовищі, дотримуватися мовних норм, академічної доброчесності та вимог сучасної наукової комунікації. Водночас генеративний штучний інтелект істотно змінює умови продукування академічного тексту: він може допомагати на етапах пошуку ідей, структурування та редагування, але водночас створює ризики фактичних помилок, вигаданих посилань, зниження авторської відповідальності й непрозорого використання чужих формулювань [14]. Отже, курс академічного письма для аспірантів має бути переорієнтований із нормативно-репродуктивної моделі на компетентнісну, діяльнісну та рефлексивну.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідження академічного письма аспірантів розвиваються в кількох взаємопов'язаних напрямках. Перший репрезентують праці, у яких письмо осмислюється як складник академічної соціалізації. Зокрема, дослідження потреб аспірантів, які працюють над дисертаціями, засвідчує значну роль підтримувальних мереж, консультацій та формування професійної ідентичності [1, с.53]. У роботах, присвячених досвіду міжнародних докторантів, наголошено на взаємозв'язку мовних труднощів, академічних конвенцій, зворотного зв'язку та інституційної підтримки [8]. Другий напрям пов'язаний із жанровою педагогікою. Пілотний курс для graduate students, побудований на жанровому підході, показав доцільність поєднання аналізу жанрів із варіативністю навчальних завдань та критеріальним оцінюванням [13]. Нові дослідження підготовки аспірантів розглядають

embedded genre-based pedagogy як спосіб інтегрування письма в дисциплінарний контекст; серед результатів названо переосмислення аспірантами природи наукового письма, розвиток авторського голосу й свідомого ставлення до письмової діяльності [11]. Окремий жанровий вимір має навчання відповідати на зауваження рецензентів, оскільки така практика поєднує аргументацію, академічну ввічливість, роботу з доказами та метакомунікацію [7]. Третій напрям становлять дослідження діяльнісних і дослідницько орієнтованих моделей. Inquiry-based writing instruction пов'язує розвиток академічного письма з постановкою дослідницького запитання, пошуком і оцінюванням доказів та створенням аргументованого тексту [10]. Для аспірантської освіти важливим є також навчання застосовувати теоретичні межі до аналізу й представлення результатів дослідження, що потребує не лише знання теорії, а й уміння трансформувати її в текстову аргументацію [3, с.220]. Четвертий напрям сформувався під впливом генеративного ШІ. Сучасні дослідження підкреслюють необхідність розвитку критичної GAI literacy, яка передбачає не механічну заборону інструментів, а здатність свідомо, прозоро та етично використовувати їх у процесі письма [14]. Досвід аспірантів також свідчить про потенційні переваги ШІ для ясності й ефективності письма, поєднані з ризиками неточностей та етичних порушень [6, с.347].

У сучасних дослідженнях академічне письмо розглядають як важливий компонент освітнього процесу, що виходить за межі суто мовної підготовки. І. Серебрянська акцентує на його міждисциплінарній природі, пов'язуючи опанування академічного письма з розвитком критичного мислення, інформаційної грамотності та здатності ефективно здійснювати наукову комунікацію [5]. Питання інтегрування відповідного курсу в структуру освітніх програм порушують М. Козолуп і Р. Комар [3], наголошуючи водночас на потребі вироблення уніфікованих підходів до визначення якості академічних текстів. На важливості системного методико-дидактичного забезпечення навчання академічного письма акцентують також О. Рубчак і Р. Ленда [4]. Окремий напрям наукових розвідок становить практико-орієнтований аспект академічного письма. Водночас дослідницька увага спрямована на специфіку навчання академічного письма здобувачів нефілологічних спеціальностей, що зумовлює необхідність адаптації змісту й методів роботи до їхніх професійних потреб. У цьому контексті А. Кісельова [2] та І. Харченко [6] розглядають окремі проблеми засвоєння академічного письма, зокрема в умовах сучасного цифрового освітнього середовища. Жанрову організацію українського академічного тексту досліджує С. Глушук [1], що дає змогу простежити специфіку функціонування академічних жанрів у національному освітньо-науковому просторі. Український контекст представлений дослідженнями компетентнісної організації мовної освіти та формування фахових компетентностей засобами практико орієнтованого навчання. Водночас у наявних працях переважають або загальні положення про академічну грамотність, або окремі мовні аспекти наукового мовлення. Недостатньо систематизованою залишається методична модель саме україномовного академічного письма аспірантів, у якій компетентнісний підхід був би конкретизований через систему жанрів, навчальних дій, критеріїв оцінювання та рефлексивних процедур.

Виділення невирішеної частини проблеми. Попри накопичений теоретичний і методичний доробок, невирішеним залишається питання системного проєктування курсу україномовного академічного письма для аспірантів, у якому мовна нормативність, жанрова грамотність, наукова аргументація, редакторська діяльність, академічна доброчесність і критичне використання генеративного ШІ були б об'єднані в цілісну компетентнісну модель, без відриву письмової підготовки від реальної дослідницької діяльності аспіранта.

Мета статті. Метою статті є розроблення та теоретико-методичне обґрунтування компетентнісно орієнтованої моделі навчання академічного письма аспірантів у курсі «Українська мова в академічному письмі та науковій комунікації».

Наукова новизна. Уперше системно поєднано компетентнісний і жанровий підходи до навчання українськомовного академічного письма аспірантів та визначено комплекс методичних інновацій, зорієнтованих на реальну дослідницьку діяльність. Удосконалено структуру навчального курсу через інтеграцію текстотвірної, аргументативної, редакторської, комунікативної, рефлексивної та академічно-етичної складових.

Практичне значення. Запропонована модель може бути використана викладачами української мови, академічного письма та наукової комунікації для розроблення робочих програм дисциплін підготовки докторів філософії, практичних занять, письмових майстерень, критеріїв оцінювання та портфоліо академічного письма аспіранта.

Методологія

Методи дослідження. Аналіз і синтез використано для систематизації наукових підходів до академічного письма й докторської підготовки; порівняльний метод – для зіставлення компетентнісної, жанрової, діяльнісної та академічно-літературної моделей; жанровий аналіз – для визначення навчального потенціалу наукової статті, анотації, тез, рецензії, відповіді рецензентові, академічної презентації та фрагментів дисертаційного тексту; моделювання – для конструювання структури курсу; контент-аналіз – для виокремлення повторюваних методичних компонентів у сучасних дослідженнях; метод педагогічного проєктування – для перетворення теоретичних положень на систему навчальних дій і критеріїв оцінювання.

Джерела даних. Джерельну базу становили наукові публікації українських і зарубіжних авторів, опублікованих у 2020-2026 рр., нормативно-методичні матеріали щодо докторської освіти та академічної доброчесності, а також сучасні дослідження жанрової педагогіки й критичної грамотності щодо генеративного ШІ.

Інструменти аналізу. Бібліографічне опрацювання джерел і тематичне кодування здійснювалися вручну; структурування результатів виконано в текстовому редакторі Microsoft Word.

Обмеження дослідження. Запропонована модель має теоретико-методичний характер і не претендує на статистичне доведення ефективності. Її апробація потребує проведення педагогічного експерименту з визначенням вибірки аспірантів, діагностичних критеріїв, рівнів сформованості компетентностей та кількісних показників динаміки. Для оцінювання результатів запропоновано чотирирівневу рубрику: початковий рівень – текст створено, але жанрові, логічні та мовні рішення переважно потребують зовнішньої корекції; достатній – основна структура й аргументація сформовані, однак наявні окремі системні недоліки; високий – текст відповідає жанровим вимогам, аргументація послідовна, мовне оформлення нормативне; дослідницько-автономний – аспірант самостійно планує, створює, критично редагує та презентує текст, аргументує власні мовні й композиційні рішення.

Результати

Проведене теоретико-методичне моделювання дало змогу визначити компетентнісну архітектуру курсу та конкретизувати її через систему навчальних дій. На відміну від курсу, у якому академічне письмо зводиться до вивчення мовних норм, запропонована модель виходить із циклу дослідницька проблема – текстовий задум – жанрова організація – аргументація – мовне оформлення – редакторська перевірка – рефлексія – комунікація результату».

Зміст курсу доцільно організувати за такими тематичними модулями: 1) академічне письмо як дослідницька практика; 2) науковий текст і його структура; 3)

жанри академічної комунікації; 4) теза, аргумент і доказ; 5) композиція наукової статті; 6) мовна нормативність і точність; 7) цитування, парафразування та академічна доброчесність; 8) рецензування та відповідь на зауваження; 9) академічна презентація результатів; 10) генеративний ШІ та академічне письмо; 11) портфоліо і саморедагування.

Проаналізуємо комплекс методичних інновацій у курсі «Українська мова в академічному письмі та науковій комунікації»:

1) жанрове моделювання. Замість абстрактного вивчення наукового стилю аспірант працює з конкретним жанром: анотацією, тезами, науковою статтею, оглядом літератури, рецензією, відповіддю рецензентові, фрагментом дисертації або академічною презентацією. Аналіз зразка передбачає визначення комунікативної мети, структури, способів введення джерел, маркерів авторської позиції та засобів зв'язності. Результатом стає жанровий чекліст, який використовується під час написання власного тексту;

2) поетапне письмо. Робота над статтею або дисертаційним фрагментом розгортається як послідовність мікропродуктів: дослідницька проблема → запитання → теза → карта аргументів → абзаци → чернетка → структурна ревізія → мовне редагування → фінальна версія. На кожному етапі передбачено окремий вид зворотного зв'язку. Це робить процес письма керованим і дає змогу своєчасно коригувати помилки;

3) письмова майстерня. На відміну від традиційного практичного заняття, її центром є реальний текст аспіранта. Орієнтовна структура: аналіз моделі – коротка інструкція – індивідуальне письмо – взаємооцінювання – ревізія – рефлексія. Викладач виконує роль консультанта, який допомагає здобувачеві усвідомити проблему та самостійно знайти рішення;

4) критичне використання генеративного ШІ. Його не варто трактувати лише як загрозу або як інструмент автоматичного створення тексту. У курсі він може бути об'єктом критичного аналізу: аспірант порівнює власний фрагмент із запропонованою ШІ версією, виявляє фактичні та логічні неточності, перевіряє бібліографічні дані, аналізує стилістичні рішення й документує власний внесок. Така практика відповідає сучасному розумінню критичної GAI literacy [8; 14];

5) портфоліо академічного письма, до нього доцільно включати початкову діагностичну роботу, відредаговані тексти, рецензію на власний текст, карту індивідуальних типових помилок, приклади взаємооцінювання, рефлексивні коментарі та фінальний текст. Портфоліо фіксує не тільки результат, а й траєкторію письмового розвитку.

6) перенесення центру навчання з теми на дію з текстом. Наприклад, замість вивчення теоретичного переліку ознак наукової статті аспірант деконструє реальний текст за такими параметрами: дослідницька проблема, теза, структура аргументації, способи введення джерел, маркери авторської позиції, зв'язність, мовна нормативність, жанрова відповідність. Після цього він застосовує виявлені закономірності до власного тексту.

Розроблено структурно-методичну модель курсу, що охоплює такі взаємопов'язані компоненти: мотиваційно-цільовий, змістово-жанровий, діяльнісно-практичний і рефлексивно-оцінювальний. Установлено шість взаємопов'язаних результативних компонентів: текстотвірний, жанровий, аргументативний, редакторський, комунікативний та академічно-етичний. Текстотвірний компонент охоплює здатність планувати й реалізувати науковий текст; жанровий – розпізнавати комунікативну мету, структуру та мовні маркери жанру; аргументативний – формулювати тезу, добирати докази й вибудовувати логіку міркування; редакторський – виявляти та виправляти змістові, логічні, структурні й мовні недоліки; комунікативний – адаптувати текст до адресата та каналу поширення; академічно-

етичний – дотримуватися принципів доброчесності, коректного цитування та прозорого використання цифрових інструментів.

Обговорення

Інтерпретація результатів. Отримана модель свідчить, що компетентнісний підхід до академічного письма має змінювати одиницю навчання: не правило, речення або ізольовану вправу, а завершену дію з реальним науковим текстом. Для аспіранта академічне письмо є частиною дослідницького циклу, тому навчальні завдання мають бути безпосередньо пов'язані з темою дисертації, власними результатами, джерелами та жанрами, у яких здобувач реально комунікуватиме результати.

Для реалізації структурно-методичної моделі можна запропонувати завдання «Від джерела до авторського аргументу». Аспірант обирає три наукові публікації, пов'язані з темою дисертації, визначає основну тезу кожного автора, зіставляє позиції та формулює дослідницьку прогалину. На наступному етапі він створює абзац огляду літератури за схемою «позиція – зіставлення – критична оцінка – власний висновок». Після взаємооцінювання текст редагується, а в короткому коментарі аспірант пояснює, які джерела виконують доказову функцію, де виражено власну позицію та які мовні рішення забезпечують зв'язність. Завдання одночасно формує роботу з джерелами, жанрову, аргументативну, текстотвірну й редакторську компетентності. Наведемо приклад іншого завдання «Редакторська лабораторія». Аспірант отримує власний абзац у двох версіях: первинній і після автоматизованого мовного редагування. Він зіставляє тексти, визначає виправлення, які є доречними, відхиляє некоректні зміни та формулює власну редакторську версію. Якщо в процесі використовувалася генеративний ШІ, здобувач окремо фіксує його роль. Така вправа перетворює цифровий інструмент на об'єкт критичного аналізу й водночас розвиває автономність автора.

Практична складова підготовки аспірантів передбачає їх активне залучення до аналізу реальних зразків наукової комунікації. Робота організовується переважно в малих групах і на основі кейсів, що дає змогу не лише засвоювати теоретичні положення, а й застосовувати їх під час розв'язання конкретних професійно орієнтованих завдань. У процесі такої діяльності здобувачі досліджують мовні та позамовні чинники організації усних і писемних наукових текстів, зокрема текстів педагогічного спрямування, релевантних до їхньої спеціальності. Значну увагу приділено опануванню жанрової системи академічної комунікації. Аспіранти зіставляють особливості первинних і вторинних наукових жанрів, визначають специфіку різних типів наукових статей, простежують композиційну будову публікації та послідовність її підготовки до друку. Окремим предметом практичної роботи є питання авторства наукового тексту, принципи формування професійної термінології та закономірності її функціонування в науковому дискурсі. Важливим напрямом є також опрацювання способів логічного структурування матеріалу з урахуванням різновидів наукового стилю та жанрової специфіки тексту. Окремий блок практичних занять становлять дискусійні питання сучасної академічної комунікації. Аспіранти аналізують способи реалізації авторської присутності, діалогічності та експресивності в науковому тексті, а також розглядають такі тенденції розвитку сучасної мови науки, як інтернаціоналізація, метафоризація та персоналізація. Для їх осмислення застосовуються дискусійні й семінарські формати, які стимулюють аргументоване висловлення власної позиції та критичне прочитання наукових текстів.

Важливою частиною підготовки є робота з текстами дисертаційного дослідження. Особлива увага зосереджується на структурній і мовній організації дисертації та її авторського резюме. Аналіз типових недоліків у письмових роботах аспірантів засвідчує необхідність цілеспрямованого вдосконалення синтаксичної та логіко-композиційної компетентності. Найбільші труднощі виникають під час конструювання речень із дієприкметниковими й дієприслівниковими конструкціями, уточнювальними

компонентами, написання та вживання складних слів, а також у випадках, коли порушується послідовність і логічна взаємопов'язаність викладу. Отже, практична робота має бути зорієнтована не на механічне виправлення мовних помилок, а на формування здатності аспіранта самостійно контролювати якість власного наукового тексту.

Результативність запропонованої моделі залежить не лише від добору методів, а й від організації освітнього середовища. Першою умовою є автентичність навчальних завдань: бажано, щоб аспірант працював передусім із матеріалом власного дослідження. Тоді написання анотації, огляду джерел, аргументативного абзацу чи фрагмента статті набуває для нього реального комунікативного сенсу. Другою умовою є поетапність: складний текстовий продукт розподіляється на посильні операції, а помилка розглядається як матеріал для наступної ревізії, а не лише як підстава для зниження оцінки. Третьою умовою є поєднання індивідуальної та колаборативної роботи. Самостійне письмо забезпечує авторську відповідальність, тоді як взаємооцінювання й обговорення дають змогу побачити текст із позиції читача. Четвертою умовою є прозорість критеріїв: аспірант має знати не лише кінцеву оцінку, а й параметри, за якими оцінюється текст. П'ятою умовою є рефлексивність: після завершення завдання здобувач має відповісти, які рішення виявилися продуктивними, де виникли труднощі та які дії він змінить під час наступного написання. Доцільною є й диференціація завдань відповідно до етапу аспірантської підготовки. На початковому етапі переважають завдання з аналізу й деконструкції жанрів; на середньому – моделювання та створення власних фрагментів; на вищому – самостійне написання, редагування, рецензування й трансформація тексту для різних академічних ситуацій. Така послідовність відповідає переходу від контрольованої діяльності до дослідницької автономії.

Практичне заняття може бути організоване за циклом «аналіз – дія – зворотний зв'язок – ревізія – рефлексія». На етапі аналізу аспіранти визначають особливості зразка; на етапі дії створюють власний текст; під час зворотного зв'язку отримують коментарі за критеріями; під час ревізії вносять зміни; у фінальній рефлексії фіксують результати. Саме повторюваність такого циклу формує сталі стратегії академічного письма.

Порівняння з іншими дослідженнями. Запропонована модель узгоджується з дослідженнями, які пов'язують академічне письмо із соціалізацією та професійною ідентичністю [4; 6]. Вона розширює цей підхід українськомовним компонентом і переносить акцент із загальної підтримки на конкретну систему навчальних дій. Положення про поетапне письмо відповідає дослідницько орієнтованій моделі writing instruction, де розвиток письмових умінь пов'язується з постановкою запитань, пошуком доказів та аргументуванням [9]. Таке трактування узгоджується з дослідженнями аспірантського письма, у яких наголошено на потребі підтримки ранніх етапів становлення науковця [2; 5]. Жанровий компонент моделі також відповідає результатам Wang і Qin, які показали продуктивність жанрово орієнтованого навчання для graduate students [8; 13]. Важливо, що жанр у запропонованій моделі не обмежується формальною схемою. Він розглядається як спосіб організації соціально значущої академічної дії: стаття відповідає науковій проблемі, рецензія оцінює текст, відповідь рецензентові аргументовано демонструє реакцію автора на зауваження.

Наукова новизна. Уперше на рівні методичного моделювання об'єднано компетентнісну, жанрову та рефлексивну логіку навчання українськомовного академічного письма аспірантів. Удосконалено розуміння змісту курсу через виокремлення шести результативних компонентів: текстотвірного, жанрового, аргументативного, редакторського, комунікативного та академічно-етичного. Набула подальшого розвитку ідея письма як засобу академічної соціалізації: вона конкретизована системою навчальних дій, що відтворюють реальний цикл наукової комунікації. Важливою відмінністю є внесення критичної грамотності щодо

генеративного ШІ. Дослідження 2024 року, присвячене критичній GAI literacy в академічному письмі, показує доцільність мікрокурикулуму, що поєднує використання ШІ із саморегульованим навчанням [14]. Отже, запропонована модель не передбачає ні некритичного прийняття, ні абсолютної заборони ШІ, а формує компетентність перевіряти, редагувати й брати відповідальність за результат.

Практичне значення. Запропонована модель може бути використана під час оновлення освітньо-наукових програм, робочих програм дисциплін, силабусів та методичних комплексів для аспірантів. Її практична цінність полягає в тому, що кожний модуль завершується конкретним текстовим продуктом: тезою, анотацією, фрагментом огляду літератури, аргументованим абзацом, рецензією, відповіддю рецензентові, фрагментом статті або дисертації. Це дає змогу оцінювати не декларативне знання норм, а здатність застосовувати їх у реальній науковій діяльності.

Висновки

Встановлено, що компетентнісний підхід до навчання академічного письма аспірантів має охоплювати не лише мовну нормативність, а здатність планувати, продукувати, аргументувати, редагувати й комунікувати науковий текст. Розроблено структурно-методичну модель курсу «Українська мова в академічному письмі та науковій комунікації», що об'єднує мотиваційно-цільовий, змістово-жанровий, діяльнісно-практичний і рефлексивно-оцінювальний компоненти. Визначено шість результативних компонентів академічно-письмової компетентності: текстотвірний, жанровий, аргументативний, редакторський, комунікативний та академічно-етичний. Обґрунтовано методичні інновації: жанрове моделювання, поетапне письмо, письмові майстерні, взаємооцінювання, портфоліо, мікроредагування та рефлексію. Доведено методичну доцільність наскрізного включення критичної грамотності щодо генеративного ШІ, яка передбачає перевірку результатів, оцінювання етичних ризиків, контроль авторського внеску та прозоре документування використання цифрових інструментів. Практична цінність моделі полягає у можливості її адаптації до різних спеціальностей і безпосереднього використання під час розроблення освітніх компонентів аспірантської підготовки. Водночас модель потребує експериментальної перевірки.

Перспективи подальших досліджень пов'язано з апробацією курсу в реальних групах аспірантів, валідацією критеріїв оцінювання, аналізом динаміки портфоліо та визначенням ефективності окремих методичних інновацій.

Список використаних джерел

1. Глушук С. В. «Основи академічного письма» як обов'язковий компонент підготовки здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «бакалавр». *Інноваційна педагогіка*. 2024. Вип. 73. С. 53–56. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.10>
2. Кісельова А. А. Основні аспекти опанування академічного письма здобувачами освіти нефілологічних спеціальностей. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія. 2024. Вип. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.5>
3. Козолуп М., Комар Р. Навчання академічного письма у вищій школі: теоретико-методологічні засади. *Актуальні питання гуманітарних наук*. 2020. Вип. 29. Т. 2. С. 220–225. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.20947110>.
4. Рубчак О., Ленда Р. Особливості викладання академічного письма у вищій школі. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. Серія «Філологія». 2023. Вип. 16(84). С. 112–115. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-16(84)-112-115
5. Серебрянська І. «Основи академічного письма» в закладах вищої освіти: міждисциплінарне спрямування. *Освітологічний дискурс*. 2021. Вип. 32. № 1. 2021. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.69>.

6. Харченко І.І. Формування навичок академічного письма майбутніх фахівців нефілологічного профілю в умовах інформаційно-освітнього середовища. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*. 2023. Вип. 64. Т. 2. С. 347–351. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-55>
7. Bista K., Bista R. Leveraging AI tools in academic writing: Insights from doctoral students on benefits and challenges. *American Journal of STEM Education*, 2025. №6, 32-47. <https://doi.org/10.32674/9m8dq081>
8. Chervinska I., Melnyk N., N. Galyak N. Blended learning as an innovative organization of the educational process in higher education institutions of Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. 2023. Vol. 10. No1. P.216–224 DOI: 10.15330/jpnu.10.1.216-224
9. Curry N., McEnery T. Corpus linguistics for language teaching and learning: A research agenda. *Language Teaching*. 2025. Vol.58. №2. P.232–251. DOI: 10.1017/S026144482400043022.
10. McGrath L., Negretti R., Feak C. B. Writing beyond the academy: Towards tasks that promote genre knowledge and transfer across contexts. *English for Specific Purposes*, 2026 №81, 169–183. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2025.10.005>.
11. Peungcharoenkun T., Waluyo B. Implementing process-genre approach, feedback, and technology in L2 writing in higher education. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. 2023. Vol. 8. Article 34. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40862-023-00211-721>.
12. Song S., Song Y. AI-assisted writing in higher education: Opportunities and risks. *Computers & Education*. 2023. Vol. 194. Article 104662. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104662>
13. Weng S., Liang L. Assessing coherence in academic writing: Criteria and rubrics. *Assessing Writing*. 2024. Vol. 61. Article 100731. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.asw.2024.100731>
14. Wu C., Moorhouse B. L., Wan Y., Wu M. Exploring PhD students' utilization of generative AI in academic writing for publication purposes. *Journal of English for Academic Purposes*. 2026. № 79. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2025.101612>.
15. Zhang F., Lundstrom K., Baker W. Peer feedback and the development of academic writing. *Journal of Second Language Writing*. 2023. Vol. 60. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2023.100963>

References

1. Hlushchuk, S. V. (2024). «Osnovy akademichnoho pysma» yak oboviazkovyi komponent pidhotovky здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «bakalavr» ["Fundamentals of Academic Writing" as a mandatory component of the training of higher education applicants for a bachelor's degree.]. *Innovatsiina pedahohika*. Vyp.73. S.53–56. DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/73.10> [in Ukrainian]
2. Kiselova, A. A. (2024). Osnovni aspekty opanuvannia akademichnoho pysma здобувачами освіти нефілологічних спеціальностей [Main aspects of mastering academic writing by students of non-philological specialties]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*. Ser.: Filolohiia. Vyp. 70. DOI: <https://doi.org/10.32782/2409-1154.2024.70.5> [in Ukrainian]
3. Kozolup, M., & Komar, R. (2020). Navchannia akademichnoho pysma u vyshchii shkoli: teoretyko-metodolohichni zasady [Teaching Academic Writing in Higher Education: Theoretical and Methodological Principles]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk*. Vyp.29. T.2. S. 220–225. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863.2/29.20947110>. [in Ukrainian]

4. Rubchak, O., & Lenda, R. (2023). Osoblyvosti vykladannia akademichnoho pysma u vyshchii shkoli [Peculiarities of teaching academic writing in higher education]. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu «Ostrozka akademiia». Seriia «Filolohiia»*. Vyp.16(84). S.112–115. DOI: 10.25264/2519-2558-2022-16(84)-112-115 [in Ukrainian]
5. Serebrianska, I. (2021). «Osnovy akademichnoho pysma»v zakladakh vyshchoi osvity: mizhdystsyplinarne spriamuvannia ["Fundamentals of Academic Writing" in higher education institutions: interdisciplinary focus]. *Osvitolohichni dyskurs*. Vyp. 32. № 1. DOI: <https://doi.org/10.28925/2312-5829.2021.1.69>. [in Ukrainian]
6. Kharchenko, I. I. (2023). Formuvannia navychok akademichnoho pysma maibutnikh fakhivtsiv nefilolohichnoho profilu v umovakh informatsiino-osvitnoho seredovyshcha [Formation of academic writing skills of future non-philological specialists in the information and educational environment]. *Aktualni pytannia humanitarnykh nauk: mizhvuzivskyi zbirnyk naukovykh prats molodykh vchenykh Drohobyskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Ivana Franka*. Vyp. 64. T. 2. S. 347–351. DOI: <https://doi.org/10.24919/2308-4863/64-2-55> [in Ukrainian]
7. Bista, K., & Bista, R. (2025). Leveraging AI tools in academic writing: Insights from doctoral students on benefits and challenges. *American Journal of STEM Education*, №6, 32-47. <https://doi.org/10.32674/9m8dq081> [in English]
8. Chervinska, I., Melnyk, N., N. & Galyak, N. (2023). Blended learning as an innovative organization of the educational process in higher education institutions of Ukraine. *Journal of Vasyl Stefanyk Precarpathian National University*. Vol. 10.No1. P.216–224 DOI: 10.15330/jpnu.10.1.216-224 [in English]
9. Curry, N., & McEnery, T. (2025). Corpus linguistics for language teaching and learning: A research agenda. *Language Teaching*. Vol.58. №2. P.232–251. DOI: 10.1017/S026144482400043022. [in English]
10. McGrath, L., Negretti, R., & Feak, C. B. (2026). Writing beyond the academy: Towards tasks that promote genre knowledge and transfer across contexts. *English for Specific Purposes*, №81, 169–183. <https://doi.org/10.1016/j.esp.2025.10.005>. [in English]
11. Peungcharoenkun, T., & Waluyo, B. (2023). Implementing process-genre approach, feedback, and technology in L2 writing in higher education. *Asian-Pacific Journal of Second and Foreign Language Education*. Vol. 8. DOI: <https://doi.org/10.1186/s40862-023-00211-721>. [in English]
12. Song, S., & Song, Y. (2023). AI-assisted writing in higher education: Opportunities and risks. *Computers & Education*. Vol. 194. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.compedu.2022.104662> [in English]
13. Weng, S., & Liang, L. (2024). Assessing coherence in academic writing: Criteria and rubrics. *Assessing Writing*. Vol. 61. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.asw.2024.100731> [in English]
14. Wu, C., Moorhouse, B. L., Wan, Y., & Wu, M. (2026). Exploring PhD students' utilization of generative AI in academic writing for publication purposes. *Journal of English for Academic Purposes*. № 79. <https://doi.org/10.1016/j.jeap.2025.101612>. [in English]
15. Zhang, F., Lundstrom, K., & Baker, W. (2023). Peer feedback and the development of academic writing. *Journal of Second Language Writing*. Vol. 60. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.jslw.2023.100963> [in English]